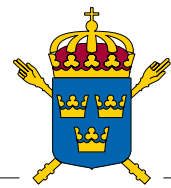

Årsrapport 2011

Riksenheten för polismål

Årsrapport 2011

Riksenheten för polismål

Innehåll

Året som gått	6
Om Riksenheten.....	7
Underrättelseverksamhet	7
Enhetlighet och utveckling.....	7
Försvunna föremål hos polisen	8
Kontanter.....	9
Klocka	10
Mobiltelefon.....	11
Svårt att bevisa brott	11
Biljakter.....	11
Rättslig reglering.....	12
Ungdomar på moped	13
Förföljande i centrala Stockholm	13
Komplicerade riskbedömningar	13
Andra avgöranden av intresse	14

Tjänstefel av polis	15
Tjänstefel av domare	16
Våld i tjänsten	16
Oförsvarligt våld	17
Tumult vid ingripande.....	18
Resultatredovisning	19
Inkomna och avslutade brottsmisstankar.....	19
Avslutade brottsmisstankar som inte lett till förundersökning eller lagföring	20
Lagförda brottsmisstankar	20
För få eller för många åtal?	21
Handläggningstider	23
Balanser	24
Riksenhetens kostnader	24
Domar under året	25
Samarbete över gränserna.....	26

Året som gått

Riksenheten för polismål är en relativt liten och geografiskt spridd enhet. Verksamheten har sedan enheten bildades präglats av ett successivt ökat ärendeflöde och min bedömning är att antalet kvalificerade arbetsuppgifter också ökat över tiden.

Det är av största vikt att den verksamhet som bedrivs vid enheten har högt förtroende hos allmänheten. För att ytterligare stärka detta förtroende har vi sedan en tid arbetat för att åklagarna vid enheten i så stor utsträckning som möjligt ska vara verksamma i lokaler skilda från den övriga polis- och åklagarverksamheten. En samlokalisering med polisens internutredningsenheter har också eftersträvat för att bättre kunna utveckla och effektivisera verksamheten. Under året har en sådan samlokalisering genomförts i Malmö och i Umeå.

Den 1 januari 2011 inrättade polisen en ny organisation för internutredningar. En central nationell avdelning bildades under Rikspolisstyrelsen, skild från de lokala polismyndigheterna. Samarbetet mellan polis och åklagare fungerar mycket bra och det är uppenbart att den omständigheten att polis och åklagare nu har likformiga organisationer i hög grad förbättrat möjligheten att utveckla och effektivisera verksamheten. Under året har det inrättats en särskild funktion på både polis- och åklagarsidan för beredning och bedömning av sådana ärenden som inte lämpligen bör bli föremål för ett straffrättsligt förfarande. Som framgår av analysen nedan utgör dessa ärenden cirka hälften

av ärendeflödet till enheten. Genom att hantera dessa ärenden snabbt i systemet har målet varit att skapa mer tid för handläggning av de ärenden där förundersökning pågår, och därigenom kunna korta handläggningstiderna samt öka kvaliteten i arbetet.

Under året som gått har såväl polisens som åklagarnas ärendebalanser kunnat minskas avsevärt och trots balansavarbetningen har åklagarnas handläggningstider kunnat kortas. Den fulla effekten av åtgärderna kan förväntas först under 2012. Under året har det rått balans mellan arbetsuppgifterna och tillgängliga resurser.

I slutet av året har en överenskommelse träffats med polisen om att inrätta en gemensam arbetsgrupp för genomlysning av hela verksamheten i syfte att i ännu högre grad än idag uppnå gemensamma, enhetliga och effektiva arbetsmetoder och högsta möjliga kvalitet i arbetet. Direktiv till en sådan arbetsgrupp kan väntas i början av 2012.

På samma grunder som redovisades i förra årets rapport är det min uppfattning att det i lagstiftningen bör införas ett grovt brott mot tystnadsplikten efter samma modell som gäller för mutbrott. Detta för att värna polisens informationsövertag främst gentemot den organiserade och systemhotande brottsligheten.

Björn Ericson
Överåklagare och chef för Riksenheten för polismål

Om Riksenheten

Åklagarmyndigheten har 32 allmänna åklagarkammare. Dessutom finns det fyra nationella och tre internationella kammare som har särskilda uppdrag. Riksenheten för polismål är en av dessa specialenheter inom åklagarmyndigheten med ett nationellt ansvar. Riksenheten inrättades den 1 januari 2005 och lyder organisatoriskt direkt under Riksåklagaren. Verksamheten är uppdelad i tre åklagargrupper som är placerade i Malmö, Göteborg och Stockholm. Varje grupp har ett geografiskt ansvarsområde. Malmögruppen har en åklagare placerad i Eksjö och Göteborgsgruppen har en åklagare placerad i Umeå. På enheten arbetade under 2011 sammanlagt tolv åklagare på lägst vice chefsåklagarnivå, en beredningsjurist, en chefsadministratör och tre åklagaradministratörer.

Riksenheten skiljer sig från de allmänna åklagarkammarna på så sätt att enheten endast handlägger vissa typer av ärenden. Som framgår av namnet handlägger enheten brottsmisstankar mot poliser och andra polisanställda, men också misstankar mot bland andra åklagare, vissa domare och riksdagsledamöter. Enheten utreder alla typer av brott oavsett om det rör sig om något som hänt under tjänstgöring eller på fritiden. (För mer information om vilka ärenden som handläggs vid enheten se Åklagarmyndighetens föreskrifter ÅFS 2006:12 och ÅFS 2005:5). Riksenheten biträds i utredningsarbetet av polisens internutredningsavdelning som sedan den 1 januari 2011 utgör en nationell enhet under Rikspolisstyrelsen. På så vis sker arbetet självständigt och avskilt från den lokala polis- och åklagarverksamheten.

Riksenheten handlägger också särskilda ärenden som efter beslut av Riksåklagaren ska handläggas vid enheten. Bland annat har enheten fått i uppdrag att handlägga ärenden gällande otillbörligt verkande vid röstning efter valet 2010. Utöver detta specialuppdrag har åklagare vid Riksenheten utrett frågan om det finns skäl för Åklagarmyndigheten att vidta några åtgärder i anledning av den kritik som framförts mot de brottsutredningar

som föregått de sex domar genom vilka Sture Bergwall dömts för sammanlagt åtta mord. Detta arbete påbörjades 2009 men har fortsatt även under 2011.

Underrättelseverksamhet

Om det inom den kriminalunderrättelseverksamhet som bedrivs vid landets polismyndigheter uppstår fråga om att en anställd inom polisen, särskild uppdragstagare eller student inom polisprogrammet utövar eller kan komma att utöva allvarlig brottslig verksamhet, ska underrättelseuppdraget genast lämnas över till Internutredningsavdelningen vid Rikspolisstyrelsen. Ärendet ska sedan omedelbart lämnas över till åklagare för prövning om en förundersökning ska inledas.

Om en förundersökning inte inleds kan Internutredningsavdelningen bedriva egen underrättelseverksamhet och kan i det ärendet begära biträde av annan polismyndighet. Åklagaren ska i varje ärende fortlöpande informeras om resultatet av verksamheten för att kunna ta ställning till om förundersökning ska inledas.

Denna reglering som infördes den 1 januari 2011 ger åklagaren en unik inblick i polisens underrättelseverksamhet och ger också möjligt för polisens nya internutredningsorganisation att bedriva kvalificerad underrättelseverksamhet i enskilda ärenden. Vid Riksenheten har en särskild åklagare utsetts att vara kontaktperson gentemot polisen i dessa frågor. För det fall det finns anledning att inleda en förundersökning utser chefen för Riksenheten den åklagare som ska handlägga ärendet.

Under 2011 har sammanlagt 97 sådana underrättelseuppdrag hanterats av vilka 16 lett till att förundersökning inletts.

Enhetlighet och utveckling

Att uppnå en så stor enhetlighet i åklagarnas bedömningar som möjligt är inte bara ett mål för Riksenheten utan naturligtvis också ytterst en rättssäkerhetsfråga. För att öka enhetligheten har

praxissamlingar avseende såväl avgöranden som rör poliser som åklagare upprättats. Praxissamlingarna, som uppdateras kontinuerligt, ska utgöra ett stöd för åklagarna i deras arbete. Av samma skäl distribueras domar och strafförelägganden till samtliga åklagare. Rättsliga frågor kan naturligtvis också avhandlas vid enhetsmöten eller genom enskilda initiativ med hjälp av Åklagarmyndighetens interna kommunikationssystem.

Den nya polisorganisationen för internutredningar som sattes i sjön den 1 januari 2011 innebar att polisens och åklagarnas organisation blev likformiga. Båda organisationerna har ett nationellt ansvar och bedriver i allt väsentligt sin verksamhet skild från den övriga polis- och åklagarverksamheten. Hur internutredningsverksamheten ska vara organiserad blir stundom föremål för intresse i den allmänna debatten. Organisationsformernas betydelse för de rättsliga bedömningarna eller för kvaliteten i arbetet får då ofta överdrivna proportioner. Men just det förhållandet att organisationerna är likformiga och ansvarsområdena desamma underlättar väsentligt att utveckla och effektivisera verksamheten.

Under året har en särskild funktion inrättats för beredning och bedömning av det relativt stora antalet ärenden som inte lämpligen bör bli föremål för ett straffrättsligt förfarande. Ytterligare utvecklingsåtgärder kommer att genomföras under 2012. En för polisen och åklagarna gemensam arbetsgrupp kommer att få i uppdrag att föreslå sådana förändringar. En överenskommelse om en sådan arbetsgrupp har träffats under 2011 och direktiven till arbetsgruppen beräknas i början av 2012. Utvecklingsarbetet som bedrivits under 2011 har inte bara medfört lägre arbetsbalanser och kortare handläggningstider utan också minskad pappershantering och ökad elektronisk kommunikation.

Det är viktigt att polisen, vid en lokal polismyndighet, vid anmälningsupptagning vidtar erforderliga åtgärder för att klarlägga vad anmälan närmare avser och att bevisning säkras. De anmälningar som upprättas och avser poliser uppfyller inte alltid de krav som kan ställas. I värsta fall kan detta leda till

att det i ett senare skede kan bli svårt att driva ett ärende vidare. En diskussion har inletts med Internutredningsavdelningen om möjligheter att förbättra anmälningsupptagningen. I samband med detta har en åklagare vid Riksenheten upprättat en rättspromemoria för att klarlägga vilka åtgärder som bör vidtas då en anmälan tas upp.

Försvunna föremål hos polisen

Polisen hanterar i sitt arbete stora summor pengar och värdesaker. Det kan vara beslagtaget gods eller kontanter, men också värdesaker från olycksplatser eller från personer då dessa visiteras vid omhändertagande. Under året har polisens hantering av kontanter och andra värdesaker blivit föremål för utredning hos Riksenheten. Ett antal personer har under årens lopp blivit av med kontanter och personliga ägodelar som har förvarats inlåsta i olika polishus runt om i landet.

Personer som blivit av med värdesaker som förvarats hos polisen blir ofta kompenserade ekonomiskt av Rikspolisstyrelsen. Att den enskilde får ersättning för sina förlorade saker är i och för sig positivt men grundproblemet, att det förekommer slarv och eventuellt stölder inom polisen, kvarstår.

Riksenheten har under 2011 fått in 131 anmälningar gällande föremål som försvunnit i samband med att personer omhändertagits. I 66 av dessa ärenden har förundersökning inte inletts och i 56 fall har förundersökning inletts men senare lagts ned. I ytterligare nio ärenden pågår för närvarande förundersökning. Ingen av de anmälningar som gjorts under 2011 har i dagsläget lett till lagföring. Utöver dessa ärenden har det inkommit anmälningar gällande försvunna beslag och hittegoods, men i detta avsnitt kommer fokus att vara på föremål som försvunnit i samband med att personer omhändertagits av polisen.

Varför är det då så få fall som klaras upp? För att illustrera den problematik som förekommer i dessa utredningar presenteras här några fall som Riksenheten hanterat det senaste året.

Kontanter

Ärendet gällde en man som varit anhållen. När mannen avvisiterades av polisen hade han 2 500 kr i sin plånbok. Pengarna räknades av polispersonal och lades tillbaka i plånboken som sedan låstes in i ett skåp på polisstationen. Beloppet 2 500 kr skrevs också upp på den blankett som användes vid avvisiteringen. När mannen senare skulle frigges fanns det endast 1 500 kr i hans plånbok och polisen gjorde därför själva en anmälan om händelsen.

Åklagaren valde att inleda förundersökning och förhör hölls med mannen som blivit av med sina kontanter. Det vidtogs också utredning om bemaningen på polisstationen och hanteringen av det gods som togs från omhändertagna personer. I utredningen framkom bland annat följande. Det arbetade cirka 20 anställda på stationen och när det fanns personer i arresten hyrdes externa vakter in. Värdeskåpen där de omhändertagnas tillhörigheter förvarades fanns i ett rum i anslutning till

cellerna och nyckeln till skåpen hängde på en krok i närheten. Det krävdes ingen kvittens för att ta nyckeln och det är troligt att all personal visste var nyckeln fanns. Personal som skulle gå till garaget passerade förbi arresten och i anslutning till cellerna fanns också en trappa som gick direkt upp till kriminalavdelningen. Stationsbefälet satt på samma våning som arresten men i en korridor där denna inte såg vem som rörde sig i utrymmena.

Efter vidtagna utredningsåtgärder beslutade åklagaren att lägga ned förundersökningen eftersom det inte gick att bevisa att en viss person kunde misstänkas för stölden. Åklagaren bedömde också att fortsatt utredning inte skulle förändra

bevisläget på ett avgörande sätt. I detta fall var alltså kretsen av möjliga gärningsmän alldeles för stor för att kunna knyta en viss person till stölden av mannens pengar. Med anledning av det som inträffade och de brister som upptäcktes ändrades rutinerna på polisstationen. Numera förvaras nycklarna till värdeskåpen inne hos stationsbefälet och det är endast stationsbefälet, arrestvakten eller handläggaren i ärendet som får hantera nycklarna till skåpen. Vidare ska värdesaker över 1000 kr som anträffas vid avvisitering läggas i ett särskilt värdeskåp som finns inne hos stationsbefälet.

Klocka

Detta ärende gällde en man som varit omhändertagen av polisen enligt lagen om omhändertagande av berusade personer. Polisen hade ingripit eftersom mannen inte kunde ta hand om sig själv. Efter att mannen släppts från arresten kom han tillbaka till polisstationen och anmälde att det saknades en armbandsklocka som han haft på sig när han omhändertogs kvällen innan. Mannen menade att han blivit av med klockan under tiden han var inlåst i arresten.

Av protokollet från visiteringen framgick att mannen hade en del saker på sig när han omhändertogs, men ingen klocka fanns antecknad bland hans tillhörigheter. Åklagaren valde att inleda förundersökning och förhör hölls med målsäganden och med en av poliserna som var med och avvisiterade mannen. Målsäganden höll fast vid sin berättelse och menade att han haft på sig klockan då han omhändertogs och att den i samband med detta försvunnit. Polisen som var med vid omhändertagandet kunde inte komma ihåg att mannen haft någon klocka på sig eller att det varit någon diskussion om en klocka när han skulle avvisiteras.

Efter att förhören med målsäganden och polisen hållits beslutade åklagaren att lägga ned förundersökningen eftersom det inte gick att bevisa att något brott hade begåtts. Den främsta anledningen till denna bevissvårighet var det faktum att mannens klocka inte fanns antecknad på protokollet från avvisiteringen. Eftersom klockan inte

fanns noterad bland mannens tillhörigheter gick det inte heller att bevisa att han verkligen haft på sig en klocka och att denna försvunnit då han suttit i arresten.

Mobiltelefon

I detta fall hade en man, när han släpptes från häktet, anmält att han saknade en av sina två mobiltelefoner. Mannen uppgav att han haft två mobiltelefoner med sig då han greps av polis, men att han endast fått tillbaka en av dessa när han senare frigavs. Efter att åklagaren inlett förundersökning kunde det konstateras att det på protokollet från avvisiteringen endast fanns en mobiltelefon antecknad. Vidare framgick det av utredningen att de poliser som grep mannen och transporterade in honom till polisstationen inte hade kännedom om någon mobiltelefon. Poliserna hade inte sett någon mobiltelefon och inte heller tagit någon i beslag. Efter vidtagna utredningsåtgärder beslutade åklagaren att förundersökningen skulle läggas ned eftersom mannens anmälan inte gick att utreda vidare.

Svårt att bevisa brott

Beviskraven i brottmål är höga och för en fällande dom krävs att åklagaren kan visa vem som har tagit föremålet. Problemet som finns i de fall där man kan misstänka stöld är att kretsen av möjliga gärningsmän många gånger är för stor för att peka ut någon enskild individ. Det är oftast många personer som har haft tillgång till de skåp och utrymmen där kontanter och andra föremål förvarats. I det ovan beskrivna ärendet gällande kontanter hade över 20 personer haft tillgång till värdeskåpen. I ett sådant läge är det mycket svårt, för att inte säga omöjligt, för en åklagare att utreda och bevisa vem som har tagit föremålet.

Många gånger sker det inte någon kvittering när olika polismän lämnar in och hämtar ut beslag av kontanter och andra föremål. När det gäller kontanter räknas dessa inte alltid vid varje tillfälle som en överföring sker vilket gör att man inte vet hur mycket pengar som funnits vid

olika tidpunkter. Detta innebär att åklagaren i en utredning saknar konkreta bevis om vem som var ansvarig för kontanterna eller föremålen när de försvann. Det är alltså många gånger bristande dokumentation och brister i polisens rutiner som gör att så få fall kan klaras upp.

Det finns även andra omständigheter som gör dessa ärenden svåra att utreda. I flera av ärendena är anmälaren en person som varit omhändertagna enligt lagen om omhändertagande av berusade personer. Dessa personer tas om hand av polisen eftersom de på grund av berusning inte kan ta hand om sig själva och eftersom de utgör en fara för sig själv eller andra. Därför har de svårt att redogöra för vilka saker de hade med sig den aktuella kvällen och t ex hur mycket kontanter de eventuellt haft på sig. Ett sådant utgångsläge leder ofta till att förundersökningen läggs ned redan på den grunden att det inte går att vara säker på att något brott har begåtts. En annan orsak till att en förundersökning läggs ned kan vara att anmälaren inte längre medverkar i utredningen.

Biljakter

När polisen försöker stoppa fordon i trafiken uppstår det ofta situationer som innebär fara för den förföljda men också för de människor som befinner sig i närheten av ingripandet. Poliser har en skyldighet att förhindra brott och därför har samhället utrustat dem med en rätt att använda våld när det behövs. Rätten att använda våld gäller även när polisen ska stoppa undflyende personer i trafiken. Biljakter, eller förföljande som det kallas med en juridisk term, sker ofta. En annan åtgärd som polisen kan vidta är så kallat efterföljande. Efterföljande är en spaningsåtgärd som skiljer sig från ett förföljande främst genom syftet med åtgärden. Ett efterföljande sker med ett större avstånd till det undflyende fordonet och genomförs för att ta reda på vart den undflyende personen tar vägen. Ett förföljande däremot sker i syfte att få stopp på den undflyende.

Rättslig reglering

Den rättsliga bedömningen av polisernas agerande vid ett förföljande tar sin början i bestämmelsen om tjänstefel. Av 20 kap 1 § brottsbalken framgår följande.

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet vid myndighetsutövning genom handling eller underlåtenhet åsidosätter vad som gäller för uppgiften ska dömas för tjänstefel till böter eller fängelse i högst två år. Om gärningen med hänsyn till gärningsmannens befogenheter eller uppgiftens samband med myndighetsutövningen i övrigt eller till andra omständigheter är att anse som ringa, skall inte dömas till ansvar. För att kunna dömas för tjänstefel krävs att polisen åsidosatt vad som gällt för uppgiften i den aktuella situationen. När det gäller förföljande ska denna bedömning göras mot bakgrund av polislagens bestämmelser om rätten att använda våld samt de föreskrifter om trafikningripanden som Rikspolisstyrelsens utfärdat.

En polisman får enligt 22 § polislagen stoppa ett fordon eller annat transportmedel om det finns anledning att anta att någon som färdas i fordonet har gjort sig skyldig till brott. Enligt 10 § polislagen får polismannen, i den mån andra medel är otillräckliga och det med hänsyn till omständigheterna

är försvarligt, använda våld för att genomföra en tjänsteåtgärd. Utöver detta gäller att en polis ska ingripa på ett sätt som är försvarligt med hänsyn till åtgärdens syfte och övriga omständigheter.

Rikspolisstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om trafikningripanden har omarbetats på senare tid och i den nya versionen (RPSFS 2011:14, FAP 104-1), som trädde i kraft den 1 februari 2012, betonas ytterligare den riskbedömning som ska göras vid ingripanden i trafiken. I de allmänna råden anges numera bland annat följande.

Förföljande, stängning och prejning utsätter inblandade och personer i närheten för allvarliga risker. Det är därför särskilt viktigt att riskerna med åtgärden alltid vägs mot orsakerna till åtgärden. Om den flyende genom visad brottslighet är att anse som farlig för andra människors liv eller hälsa kan ett förföljand vara motiverat. Är den flyendes farlighet inte känd eller bedöms den inte vara av svårartad beskaffenhet, bör förföljandet avbrytas så snart det innebär allvarlig fara för att någon skadas. Prejning kan vara motiverad om den flyende visat sin farlighet genom synnerligen vårdslöst framförande av fordonet.

Åklagare vid Riksenheten har drivit flera fall där poliser varit inblandade i farliga situationer i samband med biljakter. I dessa mål har domstolarna

fått anledning att bedöma polisens våldsanvändning i samband med förföljande. Domstolarna har i flera fall bedömt ingripandena som försvarliga och friat poliserna från misstanke om tjänstefel. Här följer två fall i vilka poliser åtalats för tjänstefel på grund av deras körning vid förföljande.

Ungdomar på moped

En polis hade kört efter en undflyende moped på vilken två ungdomar färdades. Förföljandet avslutades i och med att polisbilen körde in i mopeden bakifrån varvid skador på mopeden uppstod. Polismannen åtalades för tjänstefel och vårdslöshet i trafik men här kommer endast redogöras för den del av domen som gäller förföljande och tjänstefel. Frågan i målet var om polismannen gjort sig skyldig till tjänstefel genom att köra efter och försöka avbryta ungdomarnas mopedfärd. Vid bedömningen om polismannen vid förföljandet av mopeden åsidosatt vad som gällt för hans uppgift utgick tingsrätten från Rikspolisstyrelsens forskrifter och allmänna råd. I de allmänna råden angavs vid tiden för händelsen att det vid förföljande är viktigt att syftet med åtgärden alltid vägs mot de risker som den kan medföra. Under förutsättning att ett förföljande inte framkallat någon eller endast ringa fara för andra personer kan åtgärden vara motiverad, om den flyende personen genom visad brottslighet anses som farlig för andra människors liv och hälsa.

Tingsrätten konstaterade att både mopeden och polisbilen under förföljandet hade förts i tillåten hastighet och utan att risk för trafikolycka uppkom. Polismannen hade uppgett att han trodde pojkarna på mopeden kunde vara gärningsmän till ett våldsbrott i närheten och han fick anses ha haft visst fog för denna uppfattning. Det fanns i vart fall inte skäl att ifrågasätta att polismannen gjort denna tolkning av situationen, och han hade under förföljandet dessutom haft skäl att bli stärkt i sin uppfattning. Tingsrätten ansåg därför att omständigheterna varit sådana att polismannens förföljande av mopeden varit försvarligt och åtalet för tjänstefel ogillades.

Förföljande i centrala Stockholm

Polisens förföljande av en personbil i de centrala delarna av Stockholm slutade med att personbilen frontalkrockade med en annan bil. Polismannen som körde polisbilen och som beslutade om förföljandet åtalades för tjänstefel. Tingsrätten ogillade åtalet. Hovrätten fastställde tingsrättens domslut och konstaterade bland annat följande. Åklagaren hade inte gjort gällande att det var obefogat av polismannen att inleda det aktuella förföljandet, ansvarspåståendet byggde istället på att förföljandet borde ha avbrutits i ett tidigare skede. Med hänsyn till att körningen ägde rum i tätbebyggt område där siktförhållandena delvis var nedsatta och där allmänheten inte hade anledning att förvänta sig trafik av detta slag bedömde hovrätten att förföljandet utgjort en påtaglig fara för allmänheten och personerna i den undflyende bilen långt tidigare än i det läget där polismannen avbrutit förföljandet. Hovrätten bedömde således att polismannen borde ha avbrutit förföljandet tidigare än vad han gjorde. Därefter prövade domstolen frågan om polismannen varit oaktsam genom att fortsätta förföljandet efter denna tidpunkt. Med beaktande av att polismannen hade dubbla uppgifter den aktuella dagen, han körde bilen och var förman samtidigt, samt att det fortsatta förföljandet inte pågick i mer än någon minut ansåg hovrätten att hans handlande, som i och för sig innefattade viss oaktsamhet, med hänsyn till omständigheterna var att anse som ringa. Åtalet ogillades därför.

Komplicerade riskbedömningar

Som framgår ovan ska polisen alltid göra en riskbedömning innan de fattar beslut om förföljande. Riskerna ska vägas mot orsakerna till åtgärden och bedömningen ska basera sig på vad polisen vet om den flyendes farlighet. Hänsyn ska också tas till den rådande trafiksituationen och risken för olyckor. Sådana riskbedömningar är svåra att göra och av denna anledning finns det i Rikspolisstyrelsens föreskrifter en regel om rapporteringsskyldighet. Denna skyldighet innebär att ett påbörjat

förföljande eller en planerad prejning omedelbart ska rapporteras till vakthavande befäl som därefter ska leda insatsen. Regeln har kommit till för att undvika att den polisman som befinner sig mitt i situationen själv ska göra riskbedömningen.

De två fall som redovisats ovan illustrerar den svåra bedömning som måste göras, en bedömning där syftet med förföljandet ska ställas i relation till

riskerna som kan uppkomma. Polisens uppfattning av situationen är av betydelse för den rättsliga bedömningen, och i fallet med ungdomarna på mopeden ansåg domstolen att polisen hade haft grund för sin uppfattning att pojkar kunde vara undflyende gärningsmän. I målet som gällde ett förföljande i de centrala delarna av Stockholm konstaterade domstolen att förföljandet utgjort en påtaglig fara för allmänheten men att gärningen med hänsyn till omständigheterna skulle bedömas som ringa.

I ett annat ärende hade en motorcyklist vägrat att stanna på polisens tecken och polisen påbörjade därför ett förföljande. Färden pågick i ungefär fem minuter och slutade med att motorcyklisten körde av vägen och skadades allvarligt. Den polis som valde att inleda förföljandet rapporterade inte direkt till vakthavande befäl om sin åtgärd och han fortsatte förföljandet även efter det att han fått order om att avbryta. Frågan om dessa omständigheter i sig kan utgöra tjänstefel har av Riksåklagaren förts upp till Högsta domstolen.

Andra avgöranden av intresse

Riksenheten för polismål hanterar varje år många anmälningar som gäller tjänstefel. De flesta ärenden gäller poliser och åklagare men även fall där domare misstänks ha begått tjänstefel förekommer.

Enligt 20 kap 1 § brottsbalken kan både handling och underlåtenhet aktualisera straffansvar. Detta innebär förenklat uttryckt att det kan vara straffbart att vidta en viss åtgärd, men att det också kan vara straffbart att låta bli att agera. För att en gärning ska anses utgöra tjänstefel krävs också att gärningsmannen åsidosatt vad som gällt för uppgiften. Vad som gäller för en viss uppgift kan framgå av lag eller annan författning. I de två mål som beskrivs nedan förekommer en polis som i strid med polislagen låtit bli att ta upp en anmälan om misshandel, och en domare som i strid med rättegångsbalkens bestämmelser underlåtit att expediera ett antal domar i rätt tid. I båda målen tog domstolarna ställning till om gärningarna skulle bedömas som ringa eller ej.

Personerna på bilden har inget med texten att göra.

Tjänstefel av polis

Målet gällde en polis som åtalades för tjänstefel eftersom han underlåtit att ta upp en anmälan om misshandel. En 17-årig pojke hade ringt och sagt att han blivit slagen av sin pappa i hemmet. Två poliser åkte därför till platsen. Den tilltalade polismannen berättade senare i förhör att det under hans samtal med pappan framkom att pojken varit besvärlig och att pappan tagit tag i pojkens armar eller axlar. När han sedan pratade med pojken och frågade honom om han var osams med sin pappa hade pojken berättat att han ville flytta. Då hade han frågat pojken om det var därför han hittat på att han blivit slagen och pojken hade svarat att så var fallet. Hans kollega frågade sedan om de skulle skriva en anmälan men han svarade att det inte behövdes eftersom pojken tagit tillbaka sin anmälan.

Den tilltalades kollega, en ung polisassistent, berättade i förhör att han pratade enskilt med pojken. Pojken berättade att han och hans lillebror hade bråkat. Pappan hade blivit väldigt arg och dunkat pojken i väggen, skullat honom och utdelat en örfil. Eftersom polisassistenten var relativt ny som polis var han osäker på vad han skulle göra. Han förklarade för sin kollega vad pojken berättat och fick till svar att pojken fick lära sig att inte säga emot sin pappa och att "ingen åklagare som tar upp det". Han påtalade att de ändå borde upprätta en anmälan men hans kollega sa nej till detta. Han tyckte att detta kändes fel och han upprättade några dagar senare en egen anmälan över misshandeln.

Tingsrätten förklarade att när en polisman får kännedom om ett brott som hör under allmänt åtal ska han enligt 9 § polislagen lämna en rapport om det till sin förman så snart det kan ske. Polis-
mannen hade under tjänstgöring fått kännedom om att en underårig blivit misshandlad av sin pappa och underlåtit att rapportera brottet med hänvisning till att målsäganden sagt att han hittat på händelsen och tagit tillbaka anmälan, samt att ingen åklagare skulle väcka åtal. En polisman är alltid skyldig att upprätta en anmälan för brott som hör under allmänt åtal och det är inte polis-
mannens uppgift att ta ställning till om anmälan kommer leda till åtal eller inte. Tingsrätten ansåg att gärningen inte kunde anses som ringa och polis-
mannen dömdes för tjänstefel. Påföljden blev 30 dagsböter.

Tjänstefel av domare

Riksenheten handlägger bland annat utredningar om brott i tjänsten av åklagare eller domare där riksdagens ombudsmän, justitiekanslern eller riks-
åklagaren har beslutat att inleda förundersökning. Fallet som beskrivs nedan är ett exempel på denna typ av ärende där åklagare vid Riksenheten biträtt Riksåklagaren i utredningsarbetet.

Målet gällde en rådmann som arbetade vid tings-
rätt. Han åtalades för tjänstefel eftersom han uppsåtligt eller av oaktsamhet expedierat flera domar för sent. Av 30 kapitlet 7 § sista stycket rättegångsbalken framgår att parterna, när ett mål avgjorts, snarast ska underrättas skriftligen om utgången i målet. En dom i ett mål hos en allmän domstol ska skickas till parterna samma dag som avgörandet har meddelats. Om avgörandet har avkunnats vid en förhandling ska det istället skickas senast en vecka efter dagen för avkunnandet.

Hovrätten, som är första instans i denna typ av mål, gjorde bedömningen att rådmannen gjort sig skyldig till tjänstefel eftersom han inte färdigställt 22 brottmålsdomar så att de kunnat expedieras inom föreskriven tid. Högsta domstolen ändrade hovrättens dom på så sätt att man ogillade åtalet för tjänstefel avseende 8 av de 22 domarna. När

det gällde en av domarna hade rådmannen invänt att anteckningarna från huvudförhandlingen blivit fel och att domen i själva verket inte expedierats för sent. Högsta domstolen ansåg att det mot rådmannens förnekande inte kunde anses styrkt att någon försening ägt rum och därför skulle åtalet beträffande denna dom ogillas. Gällande sju av domarna resonerade Högsta domstolen enligt följande. Eftersom domarna endast varit försenade relativt korta tider, en till två dagar, samt att rådmannens arbetssituation varit påtagligt försvarad skulle dessa gärningar bedömas som ringa. Högsta domstolen konstaterade sedan att övriga 14 domar hade varit försenade med mellan sex och 14 dagar. Även om man tog hänsyn till under vilka förhållanden rådmannen arbetat ansåg Högsta domstolen att detta var oacceptabelt lång tid. Domstolen uttalade att det av rättssäkerhets-
skäl är mycket viktigt att reglerna om expediering av domar följs. Förseningarna avsåg ett relativt stort antal domar och det fanns inte tillräckliga skäl att bedöma dessa gärningar som ringa. Rådmannen dömdes därför för tjänstefel eftersom han genom att inte färdigställa de 14 domarna i tid åsidosatt vad som gällde för uppgiften. Påföljden bestämdes till dagsböter.

Våld i tjänsten

Polisens främsta uppgift är att upprätthålla allmän ordning och säkerhet samt att skydda och hjälpa allmänheten. I detta arbete behöver polisen många gånger använda våld, t ex när de tar hand om aggressiva och farliga personer. Enligt 8 § polislagen, som tar upp allmänna principer för polisingripande, ska en polis när han eller hon genomför en tjänsteuppgift ingripa på ett sätt som är försvarligt med hänsyn till åtgärdens syfte och övriga omständigheter. Denna proportionalitetsprincip innebär att det intrång som polisingripandet medför för den som utsätts för det inte får stå i missförhållande till ingripandets syfte. När det gäller användning av våld finns en särskild bestämmelse i 10 § polislagen som ger en polis rätt att bruka våld för att genomföra en tjänsteåtgärd bland annat om han möts av våld.

Personerna på bilden har inget med texten att göra.

Polisens arbete är många gånger svårt och inte sällan görs bedömningen att våld måste användas, men det är inte all våldsanvändning som är laglig. Riksenheten hanterar varje år ett antal ärenden där frågan om polisens våldsanvändning hamnar under domstolarnas bedömning. Nedan redovisas två fall för att belysa de olika överväganden som måste göras.

Oförsvarligt våld

I detta fall hade en person ankommit till en flygplats där en polisassistent tjänstgjorde som biträdande gränsbefäl. Mannen var kraftigt berusad, aggressiv och otrevlig. Han blev på grund av sitt beteende omhändertagen enligt lagen om omhändertagande av berusade personer och sattes i arresten där han

även fick handfängsel. Med på platsen fanns också en passkontrollant och två arrestvakter som senare vittnade vid rättegången.

Polisassistenten åtalades för misshandel. Åklagaren gjorde gällande att polisen bland annat skulle ha tryckt upp målsäganden mot en vägg och tryckt mot dennes hals samt att han hade fällt omkull målsäganden så att denne slog i huvudet.

Tingsrätten ansåg att vittnena gjort ett tillförlitligt intryck och att det genom deras berättelser var bevisat att polisassistenten uppsåtligt tillfogat mannen smärta när han först med sin hand eller underarm på mannens hals eller haka med kraft tryckt upp honom mot en vägg i arrestutrymmet och kort därefter fällt omkull mannen i en intilliggande cell så att denne slog huvudet i en madrass.

När det gällde våldet i arrestutrymmet konstaterade tingsrätten att polisassistenten saknade rätt att använda våld i den angivna situationen. Polisen lät sig provoceras av mannens verbala påhopp och utövade våld mot mannen som bar handfängsel med händerna på ryggen. När det sedan gällde våldet i cellen fann tingsrätten att polisassistenten hade rätt att använda våld för att få mannen i liggande ställning på madrassen. Vid bedömningen av vilket våld som med hänsyn till omständigheterna var försvarligt ansåg domstolen att hänsyn måste tas till att mannen bar handfängsel och hade händerna på ryggen. När polisassistenten utövade sitt våld för att få ner mannen på madrassen måste han ha insett att mannen med fart skulle falla framlänges och utan möjlighet att ta emot sig. Våldet var oförsvarligt eftersom syftet att få ner mannen i liggande ställning på madrassen kunde ha uppnåtts utan att han utsattes för fallet. Polisassistenten dömdes av tingsrätten, och senare även av hovrätten, för misshandel som inte ansågs vara ringa. Normalpåföljden för misshandel är fängelse, men eftersom polisassistenten skulle förlora sitt arbete fick han villkorlig dom utan förening med böter.

Tumult vid ingripande

I detta fall var det också fråga om ett ingripande mot en berusad person. Efter ett avslutat arbetspass iakttog en polisassistent hur en kraftigt berusad man gick längs med en väg och störde trafiken, samt utsatte sig själv och andra för fara. Polisassistenten kontaktade därför länskommunikationscentralen och följde sedan efter mannen på avstånd. När polisassistenten skulle ingripa mot mannen uppstod tumult dem emellan. En polispatrull kom till platsen i samband med ingripandet och i denna bil fanns tre personer som senare kom att höras som vittnen.

Polisen åtalades för misshandel alternativt tjänstefel. Åklagaren gjorde gällande att polisen uppsåtligt tilldelat den berusade mannen ett knytnävsslag i ansiktet som träffat näsan och munnen.

Tingsrätten fann det utrett att polisassistenten slagit till den berusade mannen och ansåg att han

därmed använt för mycket våld. Han dömdes därför för misshandel. Målet överklagades till hovrätten som upphävde tingsrättens dom och friade polisassistenten. Hovrätten ansåg, precis som tingsrätten, att det fanns grund för polisassistenten att ingripa mot den berusade mannen eftersom han vid tillfället var en fara för både sig själv och andra. Hovrätten instämde också i tingsrättens bedömning att det av vittnenas uppgifter var bevisat att polisassistenten slagit ett knytnävsslag. Frågan var om polisassistentens våldsanvändning varit försvarlig med hänsyn till omständigheterna och om polisassistenten, som åklagaren påstått i gärningsbeskrivningen, hade kontroll över mannen när slaget utdelades.

Hovrätten kom fram till att polisassistentens uppgifter om att mannen, efter att de båda hamnat på marken, spänt kroppen och att han uppfattat det som om mannen när som helst skulle kunna angripa honom fick godtas. Det var därmed inte visat att mannens motstånd hade upphört och att polisassistenten fått kontroll över mannen när han utdelade slaget. Under sådana förhållanden kunde det inte anses klarlagt att det våld som polisen använde var oförenligt med 10 § polislagen. Med denna motivering ogillades därför åtalet om misshandel. Även åtalet för tjänstefel ogillades.

Resultatredovisning

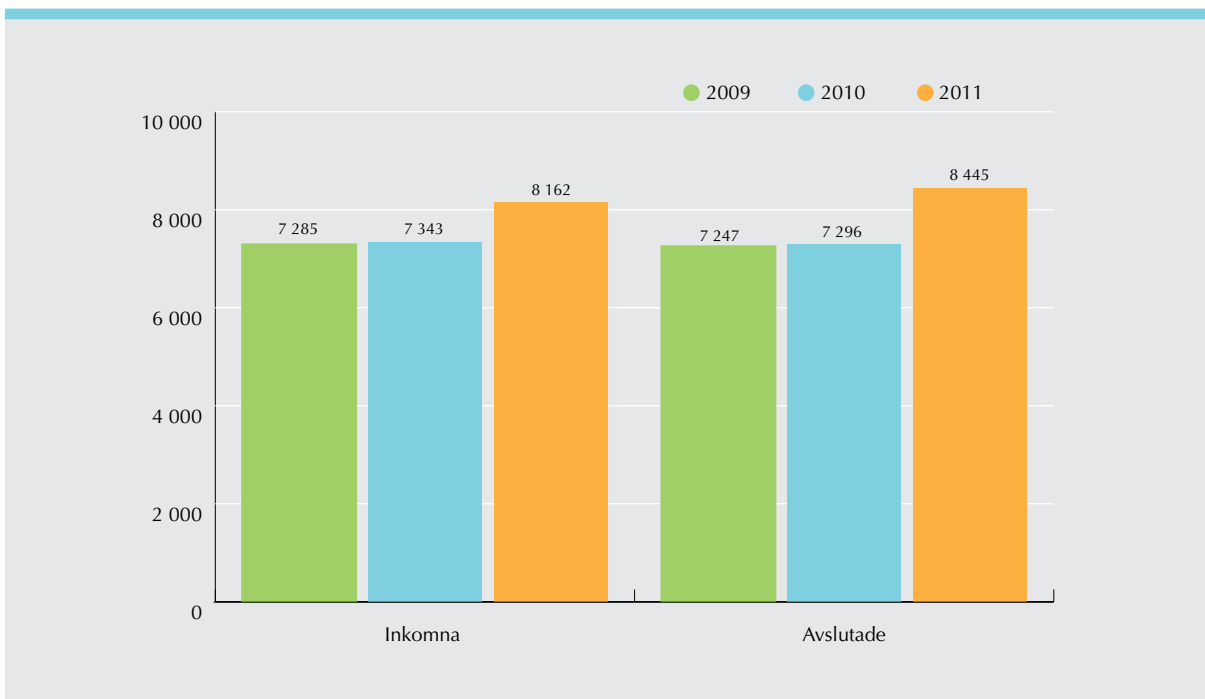
Antalet ärenden som kommer in till Riksenheten ökar för varje år och 2011 kom det in över 8 000 ärenden, vilket är en ökning med mer än 800 ärenden jämfört med föregående år. Trots ett ökat inflöde har det avslutats fler ärenden än vad som kommit in under året. Att balanserna minskat på detta sätt är ett positivt trendbrott jämfört med tidigare år.

De flesta anmälningar som görs gäller poliser och det är också denna kategori av ärenden som står för den största ökningen, men ökningen av

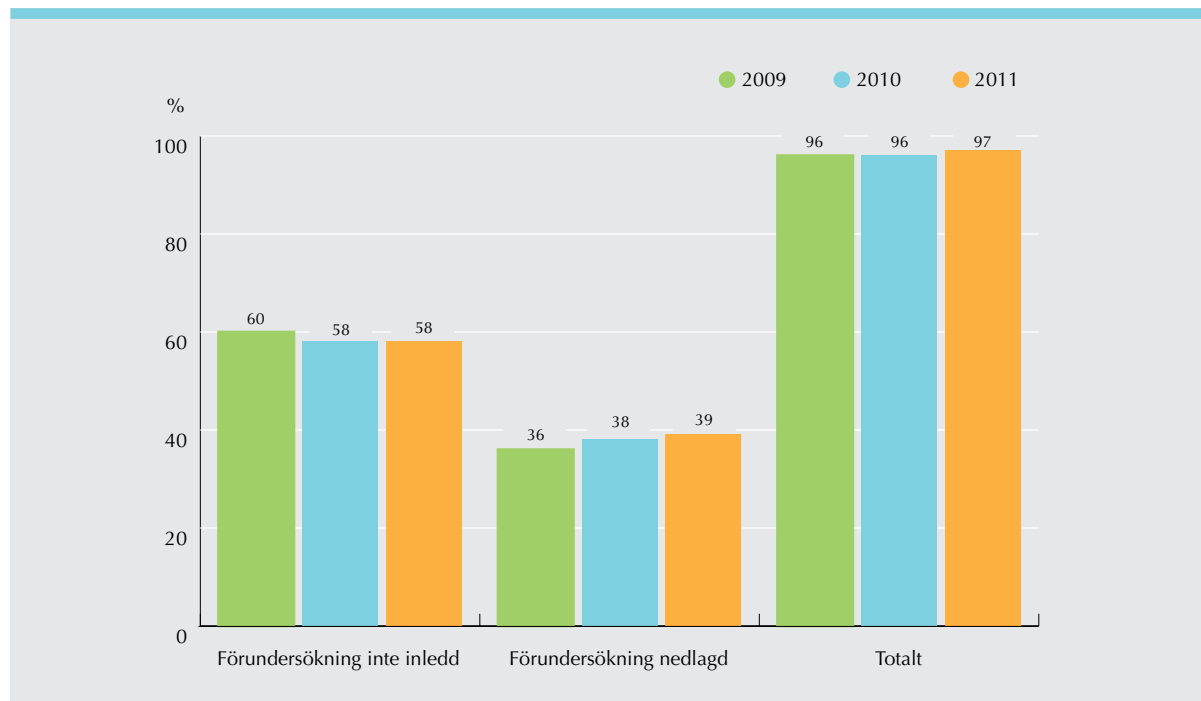
antalet inkomna ärenden kan inte enbart förklaras med en ökning av antalet polismål.

Även ärenden mot åklagare och domare har ökat jämfört med tidigare år. År 2010 anmäldes 233 åklagare och 29 domare till enheten. Motsvarande siffror för 2011 är när det gäller åklagare 328, och när det gäller domare 63. Detta innebär att antalet anmälningar mot åklagare har ökat med närmare 100 och antalet anmälningar mot domare har ökat med cirka 30.

Inkomna och avslutade brottsmisstankar

Avslutade brottsmisstankar som inte lett till förundersökning eller lagföring

Lagförda brottsmisstankar

	2009	2010	2011
Åtal totalt	150	169	150
Åtal E-ärenden	26	24	21
Åtal C-ärenden	98	77	77
Åtal våldsbrott	26	64	46
Åtal narkotikabrott	0	4	6
Straffreläggande totalt	43	59	48
SF E-ärenden	24	23	16
SF C-ärenden	18	34	31
SF våldsbrott	1	2	1

En stor andel av de ärenden som kommer in till Riksenheten skrivs av utan att förundersökning inletts eller efter att förundersökningen lagts ned. Mer om detta i analysen nedan.

Ärenden som betecknas som C-ärenden är ordinära

brottmål medan E-ärenden är bötesmål. SF står för straffreläggande som normalt är ett föreläggande om böter som utfärdas av åklagaren. Ett straffreläggande kan också innefatta en villkorlig dom i kombination med böter. Statistiken över lagföringen

visar att det förekommer smärre variationer men att siffrorna över tid är relativt stabila.

För få eller för många åtal?

I den allmänna debatten väcks ibland frågan varför så få av anmälningarna mot poliser leder till åtal. Nedan görs ett försök att på ett översiktligt sätt beskriva ärendeinflödet till Riksenheten och därmed själva bakgrunden till att siffrorna ser ut som de gör. Det ska också påpekas att samma regler gäller för åtal mot poliser som mot andra. Åklagaren ska på den föreliggande utredningen kunna vänta sig en fällande dom om åtal väcks. Poliser ska inte behandlas fördelaktigare men heller inte sämre än andra i det rättsliga systemet.

I den allmänna verksamheten utanför Riksenhetens ansvarsområde utgör polisen ett kvalitetsfilter mellan dem som gör anmälningar och åklagarna. Merparten av gjorda anmälningar når inte åklagarnas bord. Riksenhetens verksamhet skiljer sig åt på det sättet att det saknas ett filter och alla anmälningar som rör poliser överlämnas till enheten. När man jämför åtalsfrekvensen med andra åklagarenheter måste åklagarbesluten ställas i relation till samtliga anmälningar som gjorts till polisen. Annars blir jämförelsen missvisande.

Hastighetsföreseelser och andra bötesbrott omfattas inte av internutredningsreglerna. Det är vanligt att polisens tjänstefordon registreras av fartkameror i samband med utryckning. Sådana ärenden kan utredas och lagföras av polisen själv. Däremot måste sådana ärenden, efter utredning, underställas åklagare om de ska skrivas av. Riksåklagaren har beslutat att alla sådana ärenden som redovisas till åklagare för avskrivning ska hanteras av Riksenheten. Ärendena redovisas direkt från Rikspolisstyrelsens utredningsenhet i Kiruna och ingår därför inte i Internutredningsavdelningens ärendestatistik. Under 2011 utgjorde dessa ärenden ungefär 25 % av inflödet eller ungefär 2000 ärenden.

Som framgår ovan är det ungefär 60 % av ärendena som direktavskrivs, det vill säga att åklagaren beslutar att inte inleda förundersökning. Detta innebär inte att anmälningarna inte blir föremål

för noggranna överväganden. Åklagaren kan även i dessa fall komplettera utredningen för att få ett fullständigt beslutsunderlag och det är inte ovanligt att så sker. Av internutredningsreglerna framgår att inte bara anmälningar om brott utan även andra klagomål ska underställas åklagares prövning. Den vanligaste avskrivningsgrunden är här att anmälningsuppgifterna inte ger anledning att anta att något brott förövats. Det kan vara frågor om uppförande eller andra frågor av arbetsrättslig karaktär. När åklagaren skrivit av ärendet återgår det till respektive polismyndighet för eventuellt disciplinärt förfarande. Ett annat problem i denna ärendegrupp är vissa persons förmåga att anmäla samma sak flera gånger. Under 2011 gjorde 50 anmälare tillsammans över 550 anmälningar. Till denna grupp hör naturligtvis också sådana anmälningar som till sitt innehåll är obegripliga eller speglar en verklighetsuppfattning som avviker från den gängse.

I en löpande verksamhet begås alltid fel. Alla fel kan inte bli föremål för ett straffrättsligt förfarande. Som framgår ovan är tjänstefelsbrottet konstruerat så att fel som är att anse som ringa inte utgör brott. Polisen kan alltså handla fel utan att det är brottsligt. Var denna gräns ska dras bestäms av våra domstolar. Åklagarna vid Riksenheten har lång åklagarerfarenhet och vana vid komplicerade rättsliga bedömningar och har ett nationellt perspektiv. En vanlig avskrivningsgrund är just att gärningen är att anse som ringa och därför inte utgör brott.

Andelen direktavskrivna ärenden framstår som stabil över tiden. En viss forskning har skett på området med ungefär samma resultat. Jämför "Anmälningar mot poliser, en kartläggning" av Rolf Graner, Peter Skoglund och Maria Mikkonen vid Linnéuniversitetet. Allmänt är det svårt att tänka sig att dessa siffror skulle ändras i framtiden om inte lagstiftningen förändras.

I de fall det föreligger en konkret brottsmisstanke inleds förundersökning. Tröskeln för att inleda förundersökning är i svensk rätt låg. Det räcker att det finns anledning anta att ett brott förövats. Det ska då först utredas om ett brott begåtts och om så skett, vem som begått det. De

allra flesta förundersökningar läggs, som framgår av statistiken ovan, ned och resulterar inte i någon lagföring. Skälen till detta kan naturligtvis vara högst skiftande. En orsak har berörts ovan vid redovisningen av ärenden som rör försvunna föremål hos polisen. Det går inte att utreda vad som hänt, om det är ett brott eller slarv. I andra fall kan utredningen visa att anmälan kan antas vara ogrundad. Det går inte att bortse från att de som varit föremål för ett ingripande ibland gör en motanmälan mot polisen för att själv framstå i bättre dager. Det är heller inte ovanligt att den som gjort en anmälan därefter inte vill medverka i utredningen. Just anmälningar som härrör från ingripandesituationer är de vanligaste tätt följt av bemötandefrågor, som berörts ovan. Att polisen och den som varit föremål för ett ingripande har olika uppfattningar om händelseförloppet är mer regel än undantag. Det är då fråga om mer traditionell bevisvärdering som gör att åklagarna inte går vidare med målen.

Åklagarnas beslut kan alltid bli föremål för överprövning av högre åklagare. Det är få av åklagarnas beslut som ändras vid överprövning. Även i de fall ändring sker inträffar det sällan att utgången i slutet blir annat än den förste åklagaren beslutat. Även om åklagarnas beslut håller hög kvalitet går det alltid att utveckla och förbättra verksamheten. Som framgår av den här rapporten har den utvecklingsverksamhet som bedrivits haft till mål att möjliggöra ökad koncentration på just dessa ärenden, i vilka förundersökning pågår för att kvaliteten på utredningarna ytterligare ska höjas. En ökad kvalitet leder till att åklagarens beslutsunderlag blir bättre. Däremot kan man inte utifrån detta förvänta sig att lagföringen ska öka. Effekterna kan lika gärna bli de motsatta, en problematik som berörs nedan.

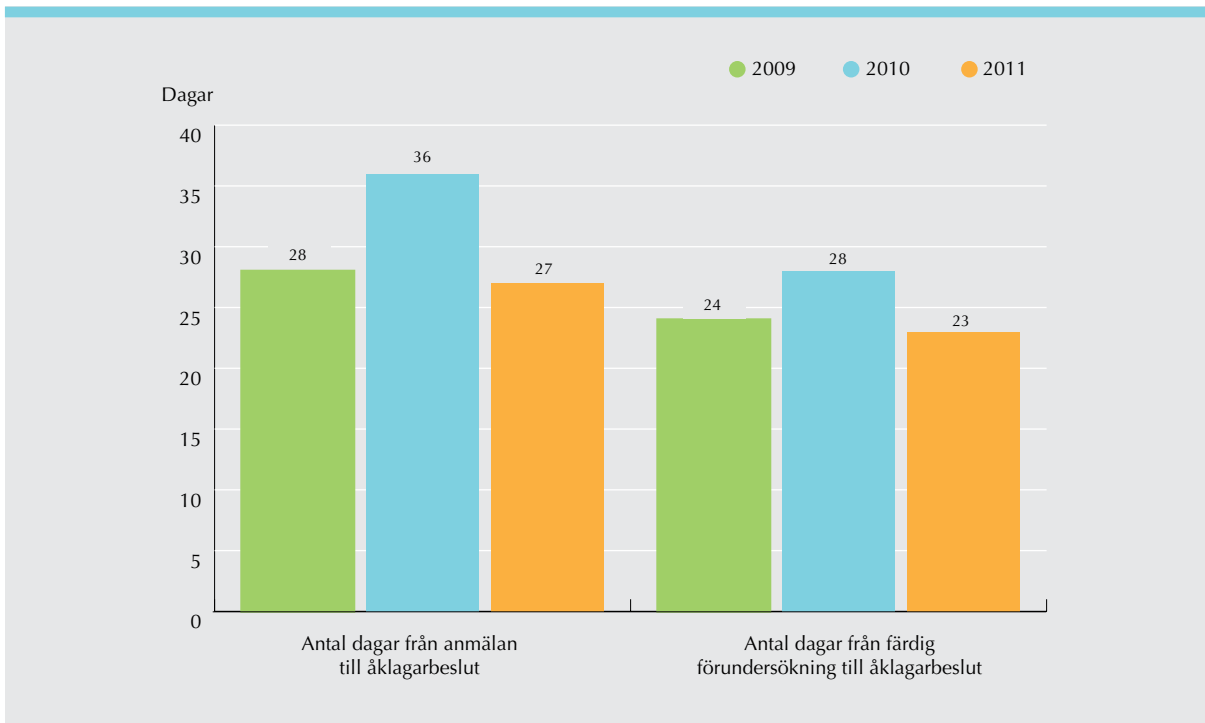
Vad gäller de domar som meddelats under året kommenteras bifallsprocenten nedan under avsnittet "Domar under året". Det framgår att en orsak till att så många domar avseende brott i tjänsten ogillas är svårigheten för åklagarna att förutse domstolarnas bedömningar i den ofta

mycket komplicerade gränsdragningsproblematiken i fråga om ett fel är ringa eller ej, eller om en viss åtgärd vid ett polisingripande är försvarlig eller inte. Mot den bakgrunden kan man inte generellt påstå att ett antal ogillade domar innebär att det väckts för många åtal. Med den lagstiftning vi har kommer även i framtiden gränsdragningsfrågor bli aktuella och åklagarna kommer att söka vägledning från domstolarna. Å andra sidan bör det med tiden, med allt fler domstolsprövningar som grund, bli lättare att förutse var domstolarna i normalfallet lägger ribban. En rimlig målsättning kan vara att tre av fyra åtal bör vinna bifall.

Åtal ogillas emellertid även på den grund att domstolen finner den åberopade bevisningen otillräcklig. Det är främst i den här typen av ärenden man kan tänka sig att en ökad kvalitet i utredningarna skulle kunna få genomslag. Som antytts ovan är det osäkert om resultatet skulle innebära att bristerna skulle avhjälpas och antalet bifall öka eller om bristerna skulle bli tydligare så att åklagarna avstod från en domstolsprövning.

Sammanfattningsvis är det svårt att se att relationen mellan antalet lagförda och avskrivna ärenden kommer att kunna påverkas i någon nämnvärd omfattning om inte lagstiftningen ändras. Det förtjänar att framhållas att de rättsliga bedömningarna naturligtvis inte förändras beroende på vilken organisationsform internutredningsverksamheten bedrivs i.

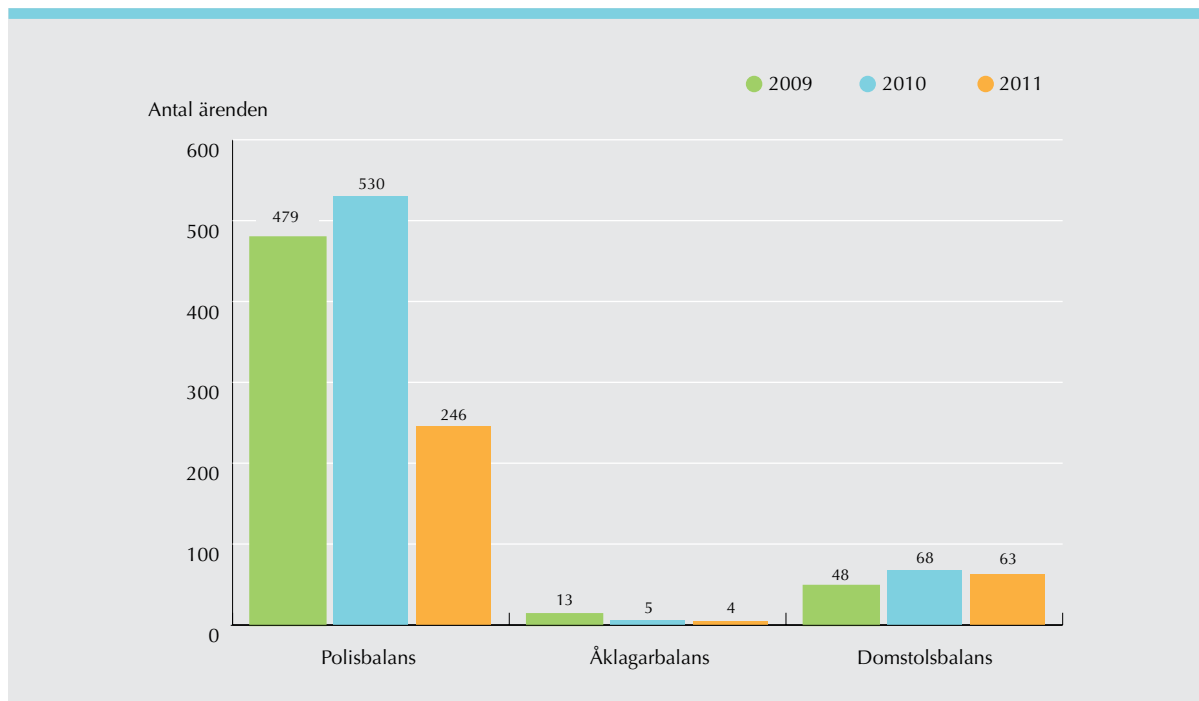
Handläggningstider

Den genomsnittliga handläggningstiden för ett ärende, från det att anmälan kommer in till det att åklagare fattar beslut, har under året varit 27 dagar. Detta är en klar förbättring jämfört med förra året då arbetssituationen på enheten var ansträngd och handläggningstiden uppgick till 36 dagar. Det är glädjande att handläggningstiden har minskat trots att inflödet av ärenden har ökat.

Under året har också handläggningstiden från färdig förundersökning till åklagarbeslut minskat. Den särskilda funktion som inrättats för beredning och bedömning av de ärenden som inte lämpligen bör bli föremål för ett straffrättsligt förfarande har skapat utrymme att fokusera på de ärenden som kräver mer arbete.

Balanser

Av statistiken över balanser framgår att mängden ärenden som finns hos domstol i väntan på avgörande, domstolsbalans, är ungefär samma varje år. Antal ärenden som ligger hos åklagare i avvaktan på beslut, åklagarbalans, är försumbar samtidigt som många av ärendena finns hos polisen för utredning. Antal ärenden som ligger hos polisen, polisbalans, har dock minskat betydligt och ligger nu på 246 jämfört med 530 förra året. Både en ny polisorganisation och ökad samlokalisering har lett till ett närmare och mer effektivt samarbete mellan åklagare och utredande poliser.

Förhållandet mellan lönekostnader, lokalkostnader och övriga kostnader har varit ungefär det samma över åren. Kostnaderna för löner är den största utgiften för Riksenheten. Dessa har ökat från 15 181 198 kr år 2010 till 16 564 555 kr år 2011. Ökningen hänför sig bland annat till en anställning av ytterligare en åklagare. När det gäller lokalkostnaderna ska det påpekas att siffrorna för 2009 och 2010 inte är fullständiga. På grund av detta kan ingen jämförelse med tidigare år göras.

Riksenhetens kostnader

	2009	2010	2011
Lönekostnader	13 859 321 kr (92 %)	15 181 198 kr (92 %)	16 564 555 kr (88%)
Lokalkostnader	96 790 kr (1 %)	101 573 kr (1 %)	1 385 070 kr (7%)
Övriga kostnader	1 102 574 kr (7 %)	1 202 939 kr (7 %)	968 438 kr (5 %)
Totalt	15 058 685 kr	16 485 710 kr	18 918 063 kr

Domar under året

Fördelning mellan brott i tjänsten och brott på fritiden		
	2010	2011
Antal domar totalt	64	80
I tjänsten	37 = 58 %	46 = 58 %
På fritiden	27 = 42 %	34 = 42 %
Brott i tjänsten		
	2010	2011
Bifall	26 = 70 %	28 = 61 %
Ogillat	11 = 30 %	18 = 39 %
Brott på fritiden		
	2010	2011
Bifall	26 = 96 %	24 = 71 %
Ogillat	1 = 4 %	10 = 29 %

Under året har det meddelats 81 domar där åklagare från Riksenheten varit part. I de fall där både tingsrättsdom och dom från högre instans meddelats under 2011 har endast det senare avgörandet tagits med i statistiken. Detta innebär att det i själva verket har meddelats fler än 81 domar under året. En av tingsrättsdomarna som meddelats gällde så kallat otillbörligt verkande vid röstning. Eftersom denna typ av ärenden normalt sett inte handläggs vid Riksenheten har domen inte tagits med i statistiken och därför finns endast 80 domar redovisade. De domar som redovisas som "bifallna" i statistiken utgörs både av helt bifallna åtal och av mål där endast en del av åtalet bifallits. Som en följd av att redovisa statistiken på detta sätt gäller att de domar som redovisas som "ogillade" utgörs av domar där hela åtalet har ogillats.

Av de redovisade domarna är 61 meddelade av tingsrätt, 18 av hovrätt och en av Högsta domstolen. Av de fall som kommer från hovrätterna avser 17 stycken överklagade tingsrättsdomar. Av de överklagade fallen har hovrätterna i åtta fall ändrat tingsrättens dom och i nio fall låtit tingsrättens dom stå fast. Av de fall där hovrätterna har fastställt tingsrättens dom är fyra sådana att den till-

talade friats av hovrätten och fem sådana att den tilltalade fällts även av högre instans. Av de fall som ändrats i hovrätten är två sådana att den tilltalade helt friats av hovrätten. I ett fall, som helt hade ogillats av tingsrätten, biföll hovrätten åtalet och dömde den tilltalade för vållande till kroppsskada, tjänstefel och dataintrång. Övriga ändringar som hovrätterna gjort avser bland annat brottsrubricering och val av påföljd. Exempel på detta är att hovrätten dömt för tjänstefel istället för misshandel samt valt en lindrigare påföljd.

Antalet meddelade domar har ökat från 64 domar förra året till 80 domar i år, men fördelningen mellan mål som avser brott i tjänsten och brott på fritiden har inte ändrats. Däremot har förändringarna skett när det gäller antalet ogillade respektive bifallna åtal. I år är det fler åtal som har ogillats än tidigare och detta gäller särskilt de åtal som avser brott som begåtts på fritiden. I denna kategori uppgår antalet bifallna åtal endast till 71 procent, jämfört med 96 procent förra året. Även andelen bifallna åtal när det gäller brott i tjänsten har minskat med nästan 10 procent jämfört med förra året.

Hos Riksenheten är det färre åtal som leder till fällande dom än i den övriga åklagarverksamheten.

Av de 46 domar gällande brott i tjänsten som meddelats under året ogillades åtalet i 18 fall. Sex av dessa ärenden gällde vårdslöshet i trafik. Straffansvar för vårdslöshet i trafik kräver att domstolen kan konstatera att bilföraren i väsentlig mån brustit i den omsorg och varsamhet som till förekommande av trafikolycka betingats av omständigheterna. Det är främst situationer där trafikanten har gjort sig skyldig till ett medvetet risktagande som är straffbara. Poliser kör ofta på brådskanande larm och blir då ibland tvungna att köra mot rött ljus och bryta mot trafikreglerna. Att köra mot rött ljus är normalt sett en omständighet som redan i sig skulle innebära att föraren tagit en medveten risk. Men en polis som kör under uttryckning har rätt att avvika från gällande trafikregler under förutsättning att han eller hon iakttar särskild försiktighet. Domstolarna har i flera fall kommit fram till att polisen inte i väsentlig mån brustit i omsorg och varsamhet vid framförandet av polisbilen, och därför frias poliserna i dessa ärenden. Förutom de sex ärendena om vårdslöshet i trafik förekommer bland annat två fall där gärningen bedömts som ringa tjänstefel och därmed inte straffbar, tre fall där domstolen inte ansett det klarlagt att den tilltalade hade uppsåt och ett fall där åklagaren medgav ändringsyrkandet i hovrätten eftersom det visat sig att gärningen inte var straffbelagd.

En förklaring till den låga andelen bifallna åtal är lagstiftningens utformning som innebär svåra gränsdragningsproblem dels när det gäller tjänstefel, frågan om vad som är ringa, och därmed inte utgör brott, dels vad som anses proportionerligt vid polisens våldsanvändning. Dessa gränsdragningsproblem innebär att ärendena ofta lämpar sig för en prövning i domstol. Även om det finns praxis på området är det många gånger så att omständigheterna i ärendena skiljer sig åt vilket gör att rättsläget trots allt är något oklart.

När det sedan gäller brott på fritiden borde förhållandet mellan bifallna och ogillade åtal mer likna åklagarverksamheten i övrigt. Så var det också under 2010, men under 2011 har antalet bifallna åtal minskat även i kategorin "fritidsbrott". Av de 34

domar som meddelats under året ogillades åtalet i 10 fall. Tre av fallen handlade om misshandel, olaga tvång respektive sexuellt tvång. Svårigheterna i dessa ärenden var bedömningarna av målsägandenas berättelser. Domstolarna bedömde målsägandenas versioner av händelseförloppet som mindre trovärdiga och åtalen ogillades. I två andra fall gick inte den tilltalades förklaring till händelsen att motbevisa och åtalen ogillades. Ett fall gällde framkallande av fara för annan och i detta ärende var domstolen av den uppfattningen att det inte förelegat någon konkret fara, vilket är en förutsättning för att en person ska kunna dömas för detta brott.

Eftersom det är relativt få ärenden i kategorin "fritidsbrott" ger varje ogillat åtal stort utslag i årsstatistiken. En bedömning av statistiken bör därför göras över längre tid för att få en mer rättvisande bild över fördelningen mellan bifallna respektive ogillade åtal.

Samarbete över gränserna

Tidigare har tanken väckts att skapa en plattform för erfarenhetsutbyte mellan de nordiska ländernas interutredningsorganisationer. Mot den bakgrunden hölls i maj 2010 för första gången en gemensam konferens med den norska Spesialenheten för politiska i Hamar. En allmän erfarenhet är att problemen i verksamheten är likartade oavsett vilken organisatorisk lösning som valts för interutredningar.

Under 2011 har samarbetet utvecklats ytterligare och den 8 – 9 juni hölls en gemensam konferens i Stockholm. Förutom all personal vid de båda interutredningsorganisationerna i Sverige och Norge deltog företrädare för Riksåklagaren i Finland. Konferensen inleddes med att den svenska polisens nya interutredningsorganisation och det finska systemet för interutredningar presenterades. Därefter behandlades två teman, ett avseende polisvåld och ett avseende korruption. På temat polisvåld talade jur.dr. Johan Boucht om 10 § i den svenska polislagen bl.a. i jämförelse med den nya finska lagstiftningen på området. Därefter talade

rektorn vid politihögskolan i Bodö, Pål Lagestad, om problem vid användande av polisiära grepp vid omhändertagande av personer. På temat korruption talade företrädare för Säkerhetspolisen om medverkan i underrättelseförfarande och utredning och chefsåklagare Alf Johansson vid Riksenheten mot korruption beskrev verksamheten vid sin enhet. Efter presentationerna hölls på varje tema en jämförande diskussion.

Företrädare för Riksenheten har också, tillsammans med företrädare för polisens Internutredningsavdelning och inom ramen för en EU-mission, deltagit vid en konferens i Ramallha på Västbanken och där presenterat det svenska internutredningssystemet.

ÅKLAGARMYNDIGHETEN

Box 5553, 114 85 Stockholm

e-post: registrator@aklagare.se, hemsida: www.aklagare.se